μου ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ τὰ πλήρωσα κι' αὐτά. Λοιπὸν τί νὰ τοὺς κάνω τοὺς παράδες; Ἄχρηστοι μοῦ εἶνε. Καλύτερα νὰ μοῦ πάρης ἕνα ζευγάρι παντοῦφλες ποὺ δὲν ἔχω.

Μέσα στὴ σημερινὴ κρίσι, ἅμα συλλογιστεῖς ὅλα αὐτά, μπορεῖ νὰ σὲ πιάση ἀπελπισία!

Μὰ ἂς μὴ λέμε μονάχα τὰ καλά. Σ' ὅλα αὐτὰ ὑπῆρχε καὶ ἡ ἀνάποδη ὄψι. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ σκλάβοι ποὺ πῆγα νὰ τοὺς ἐλευθερώσω καὶ ποὺ μὲ δίδαξαν αὐτοὶ τὴν ἐλευθερία, καμμιὰ φορὰ τὸ παράκαναν στὴν ἀπόλαυσι τῆς τόσης εὐτυχίας ποὺ τοὺς χάρισε ὁ Θεός. Ἤθελαν νὰ περάσουν αὐτὴ τὴ ζωὴ καλά, καὶ δὲ λογάριαζαν κανένα ἐμπόδιο. Ὁ γάμος δὲν εἶχε τοὺς περιορισμοὺς ποὺ ἔχει στοὺς ἄλλους τόπους, γιατὶ καὶ τὸ διαζύγιο δὲν ἦταν καὶ τόσο δύσκολο. Ἅμα ἔδινες μερικὲς λίρες γιὰ τὴν ἐκκλησία ἢ γιὰ τοὺς φτωχούς, ἕνα πρόχειρο δικαστήριο μὲ πρόεδρο τὸ Μητροπολίτη, ἕναν ἀγράμματο παπᾶ καὶ μερικοὺς λαϊκούς, μποροῦσε νὰ σ' ἀπαλλάξη εὔκολα ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ γάμου. Γι' αὐτὸ καὶ στὶς Ἰμβριώτισες, μὲ τὰ μαῦρα καὶ γεμᾶτα πόθο μάτια τους, δὲν ἔννοιαζε καὶ πολὺ ἂν οἱ ὑπαξιωματικοὶ καὶ ναῦτες τοῦ ἀγήματος Κατοχῆς ἦσαν παντρεμμένοι ἢ ἀνύπαντροι. Γι' αὐτὲς ἦταν τὸ ἴδιο. Θαρροῦσαν πὼς καὶ στὸν τόπο μας εἶνε τόσο εὔκολο τὸ διαζύγιο, ὅπως καὶ ἐκεῖ πέρα. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ σύντροφοί μου περνοῦσαν θαυμάσια. Ὅπως εἶνε συνήθεια ἐκεῖ, ἀπὸ ἀρραβωνιασμένοι ἔμπαιναν μέσα στὸ σπίτι, κοιμόντουσαν σὲ μαλακὰ στρώματα, ἔτρωγαν καὶ ἔπιναν, τοὺς ἔπλεναν καὶ τοὺς περιποιόντουσαν. Περνοῦσαν ζωὴ χαρισάμενη! Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, ἐγὼ κοντζά μου Διοικητής, ἄρχισα νὰ ζηλεύω τοὺς ὑπαξιωματικοὺς καὶ τοὺς ναῦτες. Δὲν ἄργησε ὅμως καὶ σὲ μένα νὰ μοῦ στείλουν κάποια προξενειά. Μιὰ μέρα παρουσιάζεται στὸ Διοικητήριο μιὰ γρηά. Ἦσαν γύρω μου κι' ἄλλοι ὑπάλληλοι. Μοῦ λέει πὼς θέλει νὰ μοῦ μιλήση ἰδιαιτέρως. Νόμισα πὼς πρόκειται γιὰ κάποια δουλειά της, ποὺ δὲν ἤθελε ν' ἀκούσουν οἱ ἄλλοι. Ἅμα μείναμε μόνοι, μοῦ λέει:

— Ἡ Ἀμερσούδα τοῦ Παναγῆ τοῦ Μαδιώτη ἀπὸ τὸν Ἅγιο Θόδωρο, ποὺ ἔχει ἄντρα τὸ γέρο τὸν Παγενό, θέλει νὰ χωρίση ἀπὸ δαύτονε. Λοιπὸν μ' ἔστειλε νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ πῆς κανένα λόγο τοῦ Μητροπολίτη νὰ βγῆ γλήγορα τὸ διαζύγιο. Δὲν μπορεῖ πειὰ νὰ περάση μ' αὐτὸ τὸ γέρο γρουσούζη. Καὶ ὁ πατέρας της σύμφωνος, δὲ χαλάει τὸ χατῆρι τοῦ κοριτσιοῦ του. Αὐτὸς τί ἀνάγκη ἔχει; Σπίτια καὶ χωράφια καὶ λιόδεντρα ὅσα θέλεις ἔχει. Μπορεῖ νὰ τῆς δώση κάποιον ἄλλον καλύτερο. Μιὰ κόρη ἔχει· αὐτός, αὔριο θὰ κλείση τὰ μάτια του.

— Κυρά, τί μοῦ τὰ λὲς ὅλα αὐτὰ ἐμένα; Τί μ' ἐνδιαφέροιν;

— Γιὰ νὰ βγῆ τὸ διαζύγιο.

— Μὰ ἐγὼ δὲν ἔχω καμμιὰ σχέσι μ' αὐτή...

— Ἅμα δεῖξεις στὸ Μητροπολίτη πὼς ἐνδιαφέρεσαι καὶ σύ....

— Μὰ γιατί νὰ δείξω πὼς ἐνδιαφέρουμαι;

— Γιατὶ ἅμα τὴ δεῖς τὴν κοπέλλα, δὲν μπορεῖς παρὰ νὰ ἐνδιαφερθῆς. Θὰ τὴ φέρω καμμιὰ μέρα νὰ σὲ παρακαλέση καὶ μονάχη της. Καὶ ἅμα τὴ δεῖς, εἶμαι βέβαιη πὼς θὰ ἐνδιαφερθῆς καὶ σύ. Κάτι ξανθὰ μαλλιὰ ὥς τὰ πόδια της. Μιὰ τσαχπινιά, ἕνα μάτι... καὶ τὸ προσωπάκι της ὅλο γλύκα. Θὰ τὴ δῆς καὶ θὰ μοῦ πῆς ἂν ἔχω δίκηο!

Καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ φαίνεται στραβομουτσούνιασα, αὐτὴ πρόσθεσε:

— Τί θηλαδή, δὲ μᾶς θέλεις; Ἐὰν ἔρθουμε, δὲ θὰ μᾶς δεχτῆς;

— Σοῦ εἶπα, δὲν μπαίνω ἐγὼ σ' αὐτὲς τὶς δουλειές. Πηγαίνετε στὸ Μητροπολίτη.

— Ἐμεῖς θαρθοῦμε καὶ σὲ σένα καὶ ἂν θέλεις μὴ μᾶς δέχεσαι.

— Θὰ σᾶς δεχθῶ, γιατὶ αὐτὸ εἶνε τὸ χρέος μου, μὰ δὲ θὰ μπορέσω νὰ σᾶς κάνω τίποτε γιὰ τὴ δουλειά σας.

— Ἅμα θέλεις ἐσὺ καὶ τί δὲν κάνεις; Ξέρεις, ἡ κοπέλλα σ' ἔχει δεῖ μιὰ μέρα ποὺ ἦρθες στὸν Ἅγιο Θόδωρο. Καὶ ὅλο μοῦ λέει ἀπὸ τότε ναρθοῦμε νὰ κάνη τὴ γνωριμιά σου. Μπορῶ νὰ σοῦ πῶ πὼς ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ποὺ σέδε, τῶβαλε στὸ μυαλό της νὰ χωρίση ἀπ' τὸν ἄντρα της! Δὲν ἤθελα νὰ στὰ πῶ, θὰ τὰ καταλάβαινες καὶ μονάχος σου ἅμα ἐρχότανε καὶ τὴ γνώριζες, μὰ ἀφοῦ τῶφερε ἡ κουβέντα, γιατί νὰ στὸ κρύψω; Ἡ κουζουλὴ θέλει νὰ χωρίση τὸν ἄντρα της, γιατὶ τὰ μάτια της πέσανε σὲ ἄλλον, σὲ κάποιον ποὺ εἶνε πολὺ ψηλά!

— Σὲ ποιόν; ρώτησα ἐγὼ κάνοντας τὸν κουτό.

— Αἴ, τώρα νὰ τὰ λέμε; Τὰ νοιώθεις! Τί ἄλλο νὰ σοῦ πῶ ἐγὼ τώρα; Ὅ,τι νὰ σοῦ πῶ, γρηὰ εἶμαι καὶ ὁ λόγος μου ἴσως δὲν ἀκούγεται. Θὰ στὰ πῆ κι' ἡ ἴδια καλύτερα!

Ἐκείνη τὴν ὥρα μοῦ ἦρθε νὰ τὴ διώξω μὲ βρισιὲς καὶ νὰ τῆς πῶ νὰ μὴν ξανάρθη πειὰ νὰ μὲ σκοτίζη οὔτε μονάχη της, οὔτε μὲ τὴν ἄλλη μαζύ. Αὐτὸ χρωστοῦσε νὰ κάνη ἕνας Διοικητής. Μὰ ἐγὼ εἶμαι καὶ συγγραφεύς. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ πάλευαν μέσα μου δυὸ καθήκοντα· τὸ καθῆκον τοῦ Διοικητοῦ καὶ τὸ καθῆκον τοῦ συγγραφέως πρὸς τὴν Τέχνη. Αὐτὴ ἦταν μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία ἠθογραφικῆς σπουδῆς. Καὶ ἐπειδὴ νομίζω πὼς τὸ καθῆκον πρὸς τὴν Τέχνη εἶνε ὑπέρτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο καθῆκον, δὲν ἀφίνω ποτὲ νὰ μοῦ ξεφύγουν κάτι τέτοιες μοναδικὲς εὐκαιρίες.

Γι' αὐτό, ὅταν ἡ γρηὰ ἔφυγε, τῆς εἶπα πὼς τὴν περιμένω νὰ ξανάρθη μαζὺ μὲ τὴ νέα.

Ἴσως κάτι τέτοιες εὐκαιρίες μοῦ δόσαν ὅλο τὸ ὑλικὸ γιὰ τὰ κατοπινά ἔργα μου, τὶς θεατρικὲς ἠθογραφίες ποὺ σὲ λίγα χρόνια ἀνέβηκαν στὴ σκηνή.

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ: Τὸ Κ' μέρος.

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Η ΕΞΟΡΙΣΤΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ

(Μιὰ σελίδα ἀπ' τὴν Ἱστορία τοῦ Βυζαντίου)

Βρισκόμαστε στὸ Βυζάντιο, κατὰ τὸν Ἀπρίλιο 1042, τὴν πιὸ ταραχώδη δηλαδὴ περίοδο στὴ ζωὴ τῆς Βασιλίδος τῶν Πόλεων. Ὁ λαὸς συγκεντρωνόταν κατὰ πυκνὲς ὁμάδες στὶς πλατεῖες κι' ἐξεστόμιζε πικρὰ καὶ ἀπειλητικὰ λόγια ἐναντίον τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαήλ. Εἶχε διαδοθεῖ ὅτι ὁ Μιχαὴλ ἐπρόκειτο νὰ ἐξορίση τὴ βασίλισσα Ζωή, καὶ ἡ εἴδησι αὐτὴ εἶχε ἀναστατώσει τοὺς κατοίκους, οἱ ὁποῖοι τὴν ὑπεραγαποῦσαν.

Ὅταν τὸ γεγονὸς ἐβεβαιώθηκε ἐπίσημα, οἱ ἄρχοντες, οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ γερουσιασταί, περίλυποι καὶ σκυθρωποί, ἄρχισαν νὰ συνέρχωνται σὲ συνεδριάσεις, ἐνῶ τὰ πλήθη μαζευόντουσαν κοπαδιαστά, μὲ ταραγμένα πνεύματα καὶ ἄγριες διαθέσεις, στὸν περίφημο Ἱππόδρομο.

Ὅλα μύριζαν ἐπανάστασι, ποὺ θὰ ξεσποῦσε ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή. Ὁμάδες γυναικῶν διέτρεχαν τοὺς δρόμους ὁρμητικές, μὲ φωνὲς καὶ μὲ τραγούδια. Στεκόντουσαν κάθε τόσο κάτω ἀπὸ τὰ κυβερνητικὰ μέγαρα καὶ τὰ σπίτια τῶν ἀρχόντων καὶ ξεφώνιζαν ἀδιάκοπα:

— Θέλουμε τὴν Αὐγούστα Ζωή! Θέλουμε τὴ μητέρα μας! Ζήτω ἡ βασίλισσα!...

Οἱ ἄνδρες, ἀκούγοντας τὶς κραυγὲς τῶν γυναικῶν, ἐρεθίζονταν ἀκόμα πιὸ πολὺ καὶ βρισκόντουσαν σὲ πραγματικὸ ἀναβρασμό. Κόσμος ἄπειρος εἶχε μαζευτεῖ τώρα κάτω ἀπ' τὸ παλάτι καὶ κραυγές, χειρονομίες, ἀπειλὲς καὶ βρισιὲς γέμιζαν τὸν ἀέρα:

— Ζήτω ἡ βασίλισσα! Κάτω οἱ προδότες! Θάνατος στὸ βασιλέα!...

— Ἀδέρφια! φώναξε τότε πρὸς τὰ πλήθη μιὰ γυναῖκα, σχεδὸν ἔξαλλη. Ξέρω καλὰ ὅτι τὴ μητέρα μας τὴν Αὐγούστα τὴν ἐξόρισαν στὸ νησί μας Πριγκήπου. Τὴν ἔβαλαν στὸ πλοῖο κι ἔφυγε χτὲς τὴ νύχτα. Τῆς ἔκοψαν μάλιστα καὶ τὰ μαλλιά, τῆς φόρεσαν ράσα καλογρηᾶς καὶ τὴν ἔκλεισαν μέσα σὲ μοναστῆρι. Θέλουμε τὴ μητέρα μας! Ζήτω ἡ βασίλισσα!...

Τὸ πλῆθος, ὅταν ἔμαθε ὅτι ἡ Ζωὴ βρισκόταν ἤδη ἐξόριστη στὴ μονὴ τῆς Πριγκήπου, ἔγινε παράφορο ἀπ' τὴν ἀγανάκτησί του. Καὶ ἄρχισαν νὰ πέφτουν ἀνάκατα πάνω στὰ ἀνάκτορα πέτρες, ξύλα, ραβδιά, ὅ,τι τύχαινε μπρὸς στοὺς μανιασμένους βυζαντινοὺς πολίτας.

Κατόπιν αὐτοῦ, ὁ στρατὸς ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγη στὰ ὅπλα κι' ἡ φρουρὰ τῶν ἀνακτόρων ζήτησε νὰ χτυπήση τὸ πλῆθος. Ἐπακολούθησε ἀγρία σύγκρουσις, ὁ θόρυβος κι' ἡ ταραχὴ μεγάλωσε, ἔπεσαν ἀρκετοὶ νεκροί, ἀλλὰ τὸ ἐξαγριωμένο πλῆθος ἐξακολούθησε ν' ἀντιστέκεται μὲ μανία.

Ὁ διοικητὴς τῆς ἀνακτορικῆς φρουρᾶς καὶ θεῖος τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντῖνος, ἐνῶ προσπαθοῦσε νὰ συγκρατήση τὸ πλῆθος καὶ νὰ κερδίση καιρό, ἔστειλε συγχρόνως ἕνα πλοῖο στὴν Πρίγκηπο γιὰ νὰ φέρη πίσω τὴ βασίλισσα.

Οἱ ἀπεσταλμένοι του ὡδήγησαν τὴ Ζωὴ στὸ Βυζάντιο μ' ἐξαιρετικὴ γρηγοράδα καὶ βιασύνη. Δὲν τῆς ἔδωσαν καιρὸ οὔτε ν' ἀλλάξη φόρεμα. Κι' ἔτσι ἡ βασίλισσα ἐμφανίστηκε στὸ βασιλικὸ θεωρεῖο τοῦ Ἱπποδρόμου, ὅτως ἦταν ντυμένη, σὰν καλογρηὰ δηλαδή, καὶ μὲ κομμένα τὰ μαλλιά.

Στὸ πλάϊ τῆς κοσμαγάπητης βασίλισσας πῆγε καὶ στάθηκε ὁ Αὐτοκράτωρ Μιχαήλ, φοβισμένος καὶ μαζεμμένος, σὰν νὰ ζητοῦσε συγνώμην γιὰ τὴν ἀνόητη κι' ἄδικη πρᾶξι του.

Εἶνε ἀπερίγραπτο τὸ τί ἐπακολούθησε τότε. Ἡ βρισιὲς καὶ ἡ βλαστήμιες ποὺ ἄκουσε ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὸ ἐξαγριωμένο πλῆθος, ἦσαν πρωτοφανεῖς στὴν τόλμη καὶ στὴν ὠμότητά τους.

Οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης, ὅταν εἶδαν κουρεμμένη καὶ ντυμένη μὲ τρίχινα ράσα τὴ βασίλισσά τους, ποὺ τὴν ἔβλεπαν ἄλλοτε στολισμένη μὲ διαμάντια καὶ μὲ μεταξωτὴ ἀλουργίδα, ἐξεμάνησαν κι' ἄρχισαν νὰ ρίχνουν πέτρες καὶ ξύλα ἐναντίον τοῦ Μιχαήλ, φωνάζοντας:

— Θάνατος στὸ βασιλέα! Ζήτω ἡ βασίλισσα!...

Μὲ μεγάλη δυσκολία κατόρθωσε νὰ γλυτώση ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπὸ τὴ μανία τῶν ὑπηκόων του. Κι' ἐπειδὴ δὲν ἦταν ἀσφαλὴς στὸ Βυζάντιο, ἔτρεξε νὰ ζητήση καταφύγιο στὸ μοναστῆρι τοῦ Στουδίου.